

از دلایل ناکارآمدی سیاست‌های فرهنگی ایران

کامبیز نوروزی

حقوق دان

توسعه اینترنت، فرهنگ‌های بومی و ملی را ازجمله در ایران به چالش کشیده است. تلفیق سنتز در عرصه فرهنگ، نوعی احساس ضعف، بیم و هراس را به نمایش می‌گذارد. اما... تاریخ طولانی ایران فقط یک افتخار ساده نیست، بلکه حاکی از عناصر بنیادین ریز و درشت و پنهان و آشکاری است که درون جامعه ایران رسوخ کرده و در هویت ایرانی پدیدار شده و آن را قدرت داده‌اند. بزرگ‌ترین واقعه سیاسی تاریخ ایران که عمیق‌ترین اثرات فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و حقوقی را بر جای گذاشت، ورود اسلام با حمله اعراب به ایران است. آنچه پس از اسلام به‌عنوان یک دین تازه و استوار در ایران رخ داد، امتزاج تدریجی عوامل هویتی پیشاسلام و پس‌اسلام بود که منتهی به «درهم‌شدگی» آنها شد. «درهم‌شدگی» از نوع اختلاط دو ماده قابل تفکیک، مثلاً مخلوط مروارید و فیروزه نبوده که بتوان آنها را از هم جدا کرد، بلکه امتزاجی غیرقابل تفکیک بوده است، مانند امتزاج شیر و شکر که نمی‌توان آنها را از هم جدا کرد. در میراث فرهنگی ایران، از شعر و موسیقی تا معماری، اندیشه و آداب و رسوم مردمان، هم‌بودگی دو پایه هویتی پادشده کاملاً پیداست. پس از حمله اعراب و پذیرش اسلام، ایرانیان تنها مردمانی بودند که زبان خود را حفظ کردند و توسعه دادند. غنی‌ترین متون دینی، فقهی و فکری اسلامی به زبان فارسی نوشته شدند. برخی مناسک پیشاسلام به مظاهر اسلامی مزین شدند و برخی آداب و سنن و مناسک دینی از سنت‌های پیشاسلامی متأثر شدند.

بر سر سفره هفت‌سین قرآن نشست.

در عید فطر با حافظ تبریک می‌گوییم که عید رمضان آمد و ماه رمضان رفت/ صد شکر که این آمد و صد حیف که آن رفت.

میرزا جواد آقای ملکی تبریزی، فقیه و عارف معروف معاصر، در نمازهای نافله خود در قنوت بیت حافظ می‌خواند که زان پیش‌تر که عالم فانی شود خراب/ ما را ز جام باده کلگون خراب کن.

مثال‌ها به شماره نمی‌آیند.

فرهنگ ایرانی یعنی نظام فرهنگی گسترده و عمیقی که از امتزاج اسلام و میراث پیشاسلامی شکل گرفته است. همین امتزاج قدرتی آفرید که ایران را در برابر بیگانه حفظ کرد. بیگانگان آمدند اما ایرانیان آنها را تسلیم خود کردند و به لباس و دین و زبان خود درآوردند. حتی در زمان سلطه بیگانگان، همیشه فارسی زبان دیوانی و ادبی بود؛ الجابوتی مغول شد محمد خدابنده. اغلب احکام شرعی قرن‌ها در زندگی روزمره ایرانیان رسوخ کردند و پدیدار شدند و حتی به‌صورت عرف درآمدند. طی قرن‌ها، عرف زندگی حقوقی و اخلاقی ایرانیان بسیار متأثر از شرع بوده است. خیلی از مردمان بدون آنکه الزام بدانند، به حسب عرف، مطابق با متأثر از همان فتاوی‌ا فقه‌ا عمل می‌کرده‌اند.

در فرایند تاریخی هر دو عنصر کاملاً در هم منزوج شده و به یک چیز بدل شدند. در نظام‌های سیاسی معاصر ایران، این امتزاج و هم‌بودگی درست فهم نشد؛ هر زمان یک بخش را بر بخش دیگر برتری دادند؛ در دوره پهلوسی بخش ایرانی و در عصر جمهوری اسلامی بخش اسلامی برتری داده شدند. این تفکیک یک فرهنگ بارور و درخشان و مولد را دچار دوگانگی کرد و به ضعف و نزاعی درونی کشاند. این نزاع ناحق با سیاست‌های رضاشاهی شروع شد که در برابر مظاهر فرهنگ دینی مانند چادر و مناسک عزاداری عاشورایی و اجتماعات دینی و مدارس علمیه پرچم ستیز برداشته شد. حمله نظامی به مسجد گوهرشاد این نزاع را به اوج رساند. در عصر جمهوری اسلامی نیز آنچه تصور می‌شد ایرانی است و ربطی به اسلام ندارد، تضعیف می‌شد؛ نوروز خفیف شمرده شد، سیزده‌بدر به روز طبیعت تغییر کرد، فرهنگ درآموری مانند حجاب، موسیقی و... شکل دستوری یافت. تعبیر «فرهنگ ایرانی-اسلامی» می‌تواند چنین تفسیر شود که جامعه ایران دو فرهنگ منفک از هم دارد که یکی ایرانی است و دیگری اسلامی که در تقابل هستند و ما باید بین آنها صلح برقرار کنیم. در مثل مناقشه نیست. جنگ‌های داخلی کشورها را از درون ضعیف و مستعد هجوم بیگانه می‌کنند. این نوع تفکیک عناصر فرهنگی، منازعه‌ای ناخواسته درون یک نظام فرهنگی یکدست و واحد می‌سازد که مستعد آسیب هجوم فرهنگ بیگانه است که باید از آن بیمناکا رود و با آن ستیز کرد. نزاع درونی فرهنگ که رضاشاه پایه گذاشت و تضعیف فرهنگ ایران و کاشش قدرت راقلبتش با سایر فرهنگ‌های جهان را به دنبال داشت، تا امروز ادامه یافته و منتهی به بیم و هراس فرهنگی در برابر بیگانه شده است.

^[1] به بیم و هراس فرهنگی در برابر بیگانه شده است

چهارشنبه ۸ مرداد ۱۴۰۴
۵ صفر ۱۴۴۷
۳۰ جولای ۲۰۲۵
سال بیست‌ویکم
شماره ۵۱۶۹
۳۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

روزنامه

در «شرق» امروز می‌خوانید: واکنش سرد کرملین به اولتیماتوم واشنگتن • سوغات هاشمیان از ترکیه • کارت زرد مجلس به وزیر فرهنگ؛ استفاده ابزاری از فرصت‌های نظارتی

گزارش «شرق» از روابط ایران و پاکستان در دوران پساجنگ

نقشه راه تهران–اسلام آباد

گزارش میدانی «شرق» از سد کرج که ۲۵ درصد آب آشامیدنی تهران را تأمین می‌کند

غائله آب!

این گزارش را در صفحه ۴ بخوانید عکس: سپند تاجی، شرق

یادداشت

دستورالعمل‌هایی که دلار را از کشور بیرون می‌برند

خسارت‌های ارزی ناشی از مهاجرت تحصیلی و لزوم تصمیم قاطع ریاست جمهوری

علی‌رضادقیقی

وکیل پایه‌یک دادگستری

ترکیه، گرجستان، قبرس؛ مسیرهای غیرعلمی، خروج‌های واقعی

تحصیل در رشته‌هایی چون مدیریت، داروسازی، دندان‌پزشکی و حتی مترجمی زبان در دانشگاه‌هایی با استانداردهای نازل، امروز مسیری متداول شده است. دلیل چیست؟ فقط داشتن مجوز اعزام رسمی به‌خاطر رتبه‌بندی با همکاری‌های تبادl دانشجو. در همین ترکیه، بیش از ۳۰ هزار ایرانی مشغول تحصیل‌اند. هیچ بررسی اثربخشی صورت نگرفته، هیچ داده‌ای از نرخ بازگشت نداریم، اما سالانه صدها میلیون دلار ارز از طریق همین «مجاز‌های رسمی» خارج می‌شود.

دستورالعمل‌ها باید لغو شود، بیش از آنکه دیر شود

امروز، همه شواهد حاکی از آن است که سیاست‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌هایی

یادداشت

فرکتال سیاسی

سینا حیم‌پور

جنگ تحمیلی اخیر یک بزنگاه تاریخی بود. در این بزنگاه‌ها، گاه یک بحران کوتاه‌مدت می‌تواند

آن چنان عمیق بر سازوکار حکمرانی تأثیر بگذارد که لایه‌های پنهان و پیدجیدگی‌های تکرارنشونده در ایجاد تغییرات را آشکار کند. در بسیاری از نظام‌های سیاسی، لحظه‌های بحران، فرصتی برای بازاندیشی در ساختارها و ترسیم مسیرهای جدید به شمار می‌آیند. جنگ ۱۲ روزه تحمیلی نشان داد برخی نهادهای مسئول، توان اجماع‌سازی در شرایط بحران را ندارند و حتی از ارائه راهکارهای برون‌رفت از بحران نیز عاجزند؛ جایی که می‌توان آن را «لحظه اضطراب» یا به تعبیر فوکویاما «لحظه بازآفرینی» نامید. وقتی نهادها در پاسخ‌گویی به خواست جامعه ناتوان می‌شوند، لحظه تغییر

فرامی‌رسد و باید دست به بازآفرینی نهادی زد. با وقوع جنگ، فضای سیاسی ایران با تغییراتی حداقلی در سیاست‌ها روبه‌رو شد. ادبیات بسیاری از مسئولان مبدلانه‌تر، تریبون‌های رسمی ملی‌تر و صداسیم‌ا اندکی در دامنه میهمانان خود گشوده‌تر عمل کرد. فصل مشترک کلام همه مسئولان کشور درباره مهم‌ترین عامل بازدارنده تداوم جنگ، یک مسئله بود: مردم! آن‌قدر در ایام جنگ و پسا آتش‌بس از این واژه سخن گفته شد که در نگاه نخست، این احساس شکل می‌گرفت که سیاست‌گذار، این نقطه را به‌عنوان لحظه‌ای برای ایجاد تغییراتی به نفع اکثریتی مردم دیده است.

در این زمان، بحث‌های متفاوتی بر سر تغییرات ملموس در شیوه حکمرانی درگرفت؛ از ملی‌سازی صداسیم‌ا تا بازشدن فضای سیاسی و اجتماعی با وقوع اصلاحات، بخشی از خواسته‌های گروه‌های مختلف جامعه مدنی را تشکیل می‌داد. حداقل در اظهارنظرهای سران سه قوه، ضرورت ایجاد اصلاحاتی برای افزایش همبستگی ملی مشهود بود.

محمداباق قالیباف از تشکیل «هسته سخت ۹۰ میلیونی» سخن گفت، مسعود پزشکیان بارها با اعلام این نکته که «ما به مردم بد کردیم» از ضرورت تغییر روند‌ها صحبت کرد و غلامحسین محسنی‌آزهای نیز مکرراً بر لزوم حفظ همبستگی ملی و رهیز از ایجاد شکاف‌های دوقطبی‌ساز تأکید کرد. در نگاه نخست، این تصویر کلی از جنگ و فضای پسا‌آتش‌بس، احتمال وقوع تغییراتی در سطح سیاست‌گذاری را تقویت می‌کرد. اما در کنار این خبرها، در لایه‌های دیگر تصمیم‌گیری، پیام‌های متفاوتی به جامعه منتقل می‌شد: بازگشت تقویم قطع برق و آب، زمزمه‌های بازگشت گشت ارشاد، لایحه پرجالش انتشار محتوای خلاف واقع و آرسال آن به مجلس و تصویب دوفوریت آن و حتی اظهارنظر برخی مسئولان میانی و استانی درباره

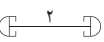

رهبرانقلاب درمراسم بزرگداشت شهدای جنگ تحمیلی اخیر:

جمهوری اسلامی استحکام

بی نظیر پایه‌های نظام

و کشور را به دنیا نشان داد

برگزیده‌ها

بررسی امکان شکست مذاکرات با اروپا و احتمال فعال‌سازی مکانیسم ماشه در گفت‌وگو با سید جلال دهقانی‌فیروزآبادی

پایان دیپلماسی؟

۲

سودانی: سلاح باید در انحصار دولت عراق بماند

هنر موازنه بغداد میان آمریکا و ایران

۵

کشمکش میان «عمومی» ها و متخصصان زیبایی بر سر رای دیوان عدالت اداری و بالا گرفتن انتقادها

پزشکان عمومی دست به «چاقو»

۸

گفت‌وگو با علی اعطا درباره واگذاری مسئولیت بازسازی ساختمان‌های آسیب‌دیده به شهرداری با تأمین مالی از طریق تراکم‌فروشی

در تراکم‌فروشی روزنه‌گشایی کردند

۱۰

گزارش «شرق» از آخرین پژوهش درباره کاهش فرصت‌های شغلی، تعدیل نیرو و گسترش بی‌کاری پنهان

سایه جنگ بر بازار کار

۸

تک‌چهره‌ای از بیژن الهی

۱۱

یادداشت

سخنگو لایحه را نخوانده

مهدی‌صاحبی‌پسندیده

وکیل پایه‌یک دادگستری

پس از تقدیم لایحه مقابله با انتشار مطالب خلاف واقع در فضای مجازی به مجلس و انتشار محتوای آن و انتقادات گسترده و صحیح وارده، حالا سخنگوی دولت منتقدان را به نخواندن متن لایحه متهم می‌کند و رئیس‌جمهور هم این لایحه را اکرد نمی‌گیرد و دستور برگزاری نشست حقوق دانان ونخبگان سیاسی با وزیر دادگستری درباره محتوای لایحه را صادر کرده و متعهد شده در صورتی که نظر نخبگان بر استرداد لایحه باشد، آن را پس خواهد گرفت. این موضع رئیس‌جمهور شاید در ظاهر انعطاف و مسئولیت‌پذیربودن وی را نشان دهد، اما با ملاحظه متن لایحه و بازتاب آن و اظهارنظرهای کارشناسان متوجه خواهیم شد که سخنگوی دولت و رئیس‌جمهور لایحه را نخوانده‌اند. برخلاف نظر کارشناسان، سخنگوی دولت از این لایحه دفاع کرده و آن را مانعی برای آزادی بیان نمی‌داند و برعکس مدعی است منتقدان متن لایحه را نخوانده‌اند. رئیس‌جمهور هم که ادعای عمل بر اساس نظر کارشناسان را دارد، گویا این حجم انتقاد صحیح و مستند را نادیده می‌گیرد و استرداد لایحه را منوط به جلسه حقوق‌دانان و نخبگان می‌کند. درحالی‌که قاطبه صاحب‌نظران اشکالات این لایحه را اعلام کرده‌اند و دستور تشکیل جلسه رسمی برای بررسی این موضوع تأمل‌برانگیز است؛ چراکه اگر رئیس‌جمهور یک نگاه اجمالی به این لایحه، حداقل به بخش مجازات‌ها، داشت و اظهارنظر کارشناسان را ملاک قرار می‌داد، تردیدی در استرداد لایحه وجود نداشت. برای تشریح موضوع و ایرادهای وارده بایدباید محتوای این لایحه درخصوص انتشار محتوای خلاف واقع با آنچه در حال حاضر وجود دارد، مقایسه شود. با دقت در این لایحه متوجه خواهیم شد مخاطب این لایحه دو گروه است؛ اول متشکرکنندگان محتوا و دوم مخاطبان محتوا.

^[1] مخاطب این لایحه دو گروه است؛ اول متشکرکنندگان محتوا و دوم مخاطبان محتوا

^[2] مخاطب این لایحه دو گروه است؛ اول متشکرکنندگان محتوا و دوم مخاطبان محتوا